

KÂĞIT YÜZEYİNE UYGULANAN SANAT ESERLERİNDE KÂĞIDIN ÖNEMİ¹

*İ.M.V. Noyan GÜVEN**

*Lütfü KAPLANOĞLU***

*Hayrettin YANGÖZ****

Özet

İnsanoğlunun geçmişten gelen bilgi ve birikimlerini belge olarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan kâğıt, geçmiş ve gelecek arasında kuvvetli bir bağ kurar. Bu bağ, toplumların bilim ve sanat üretimindeki gelişmişlik düzeylerini belirleme, bilgi birikimlerinin aktarılmasını sağlama ve herhangi bir teknolojik malzemeye gerek kalmaksızın görsel, bilgisel verileri aktarma olanakları kâğıdı vazgeçilemez kılmaktadır. Geçmişte uygarlıkların gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilen kâğıt, kültürel etkileşiminde en büyük araçtır.

Kâğıdın değerini belirleyen kullanım amacıdır. Toplumsal bir dönemi anlayabilmek için söz konusu dönemin sanat eserlerini incelemek gerekir. Çünkü sanat her dönemde insanoğlunun yaşamışlığını dile getirir. Kâğıdın bilinmesi ve sonrasında sanat eserlerinin çoğunluğunun bu yeni ve kullanımı rahat olan malzemeye yapılması gerçeği kâğıdın kalıcılığı bağlamında oldukça önemlidir. Kâğıda uygulanan sanat eserlerin sonraki nesillere aktarılması medeniyetlerin kültürel birikim ve zenginliğini ortaya koyar.

Günümüzde çeşitli amaçlarla kullanılan kâğıt; sanayileşme süreci ile “kalıcılık” özelliğini yitmeye başlamıştır.

Bu çalışmada kâğıdın kısa tarihçesi, Osmanlıdan günümüze temini ve kullanım alanlarından bahsedilerek günümüz sanatsal üretimlerde kâğıt önemine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kâğıt, Kâğıtçılık, Kâğıt Hamuru, Sanat Eseri.*

¹ Bu makale 22-24 Mart 2012 tarihleri arasında I. Uluslararası Kitap Sanatları Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Öğr. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, 58140- Kampüs / Sivas, noyan35@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü / Erzurum, lkaplanoglu@gmail.com

*** Hayrettin Yangöz Kitap Sanatları Atölyesi, Sümül Efendi Mah., Cambaziye Çıkmazı Sok., no: 3/11, Koca Mustafa Paşa/Fatih/İstanbul, hyangoz@gmail.com.

THE IMPORTANCE OF PAPER ON PAPER WORKS

Summary

Paper plays an important strong role as a documentary between the past and the future and from generation to generation. For measuring the societies' development levels in arts and science, without any technological needs, the paper plays an important role. In the past the paper not only played an important role in civilisation, but also in cultural communications.

The value of the paper is in its use. To understand a period one must look at its art works. Art reflects human life. After the exploration of the paper, the paper plays an important role as a good in art works. The art works applied on paper, carry the cultures and the civilisations to the future generations.

Today the paper used for various purposes in the Industry leaves the paper's speciality away.

In this study the use of the paper from the Ottomans until today, its usages and important use in art will be analysed.

Key Words: *Paper, Paper Work, Paper Origin, Art Work.*

KÂĞIT YÜZEYİNE UYGULANAN SANAT ESERLERİNDE KÂĞIDIN ÖNEMİ

Tarihçe

Mağara resimleriyle başlayıp günümüze kadar ulaşan sanat eserlerinde gördüğümüz kadarıyla sanat eserinin üretilmesi aşamasında malzeme büyük önem arz etmiştir. Duygu ve düşüncelerin aktarabileceği yazı ve şekiller, ifadelerin zenginliği kadar kullanılan materyalin dayanıklılığı, kalitesi ve ifade edilen görselin ya da bilginin uyumu konusunda sürekli arayışlar, süreç içinde değişiklik ve önem kazanmıştır.

Özellikle plastik sanatlarla uğraşan sanatçılar iki boyutlu alanda oluşturacakları eserler için tuval, deri, ahşap, bez ve özellikle konumuza kaynaklık eden kâğıt konusuna önem vermiş, onun üretimi, kalitesi, kullanılan diğer teknik ve malzemelerle uyumu ve diğer malzemelere göre ucuz, taşınması kolay olması sebebiyle tercih edilen bir malzeme olmuştur.

Kâğıdın bulunuşu konusunda tarihler net olmamakla birlikte ipuçları bulunmaktadır. Bunlardan ilki Batı Çin'in kuru iklimli bazı kazı bölgelerinde erken tarihli kâğıt örnekleri bulunmasıyla bize bilgi vermektedir. Bu örneklerin teknik analizleri ve önerilen tarihler büyük tartışmaya yol açmış olsa da çoğu uzman kâğıdın M.Ö. II. yüzyılda (Tsai Lun' dan en az iki veya üç yüzyıl önce) icat edildiği kabul etmektedir. Aslında şimdiye kadar ortaya çıkarılan en eski örnek İç Moğolistan'da bulunan kaba kenevir kâğıdıdır. Bu kâğıt parçası Batı Han döneminde (M.Ö.206 - M.S.9) ait olduğu sanılan kâğıt yazıya uygun olmayacak kadar pürüklüdür. Şanşi eyaletinde 1957 tarihinde bulunan örnekler en geç Batı Han yöneticisi Vudi dönemi (M.Ö. 147- 187) olarak tarihlendirilmiştir. M.Ö. 93 geçen bir Çin öyküsünde kâğıdın ilk kez mendil gibi kullanıldığı anlatılır (Bloom, 2003: 56-57).

M.Ö. 250' de Çinli bilgin Meng Tien, devetüyünden yaptığı fırça ile yazı ve resim alanında devrim yapmıştır. Yazı malzemesi olarak dokuma kumaş bu buluşu daha da ileri götürmüş, Mısır'da papirüs ve Ön Asya'da parşömenin keşfi gerçek anlamda kitabın ilk formunu ortaya çıkarmıştır (Hunter, 1978: 4).

Papirüs ve taş hurması kâğıtları ağır, taşınamaz yüzeylerin yerine ilk hafif ve kabul edilebilir yüzeyler olmuştur (Kâğıtçı, 1936:3). Papirüs, Mısırda X. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Avrupa'da XI. Yüzyıla kadar kullanılmıştır (Kâğıtçı, 1936:6).

Parşömenin keşfi, bugünkü kâğıdın bulunmasına giden yolun başlangıcını teşkil etmektedir. Papirüsün bulunmadığı coğrafyalarda hayvan derileri (parşömen) yazı ve resim için kullanılmıştır. En çok dana, ceylan, keçi ve koyun derileri kullanılmıştır. Bazı Asya

Endülüs'te ilk kâğıt fabrikası 1144-1154 yılları arasında Şatıbe'de (Jativa veya Xative, günümüz ismiyle San Felipe) kurulmuştur (Kâğıtçı, 1936:32). Avrupa ilk kâğıt örneklerini Hıristiyan hacıların büyük hac merkezi Santiago de Compostela' da, Apostel Jacobus' un, mezarını ziyaretten dönerken, Endülüs'ten alarak memleketlerine götürmüşlerdir (Hunke, çev. S.Sezgin, 1997, <http://www.egitim.aku.edu.tr/avrupaislam.pdf>). Bu gelişme sonucunda İspanyollar Endülüslülerden kâğıt yapımını öğrenmişlerdir. İspanya'dan İtalya'ya (Kâğıtçı, 1936:32) ve dolayısıyla tüm Avrupa'ya hızla yayılmaya başlamıştır.

(Kâğıtçı 1936:208) eserinde “*İstanbul'un fethinde (1453) şimdiki Kâğıthane köyü civarında bir kağıt değirmeninden bahsedilmektedir. Kâğıthane bölgesinde kurulan bu tesisin II. Beyazıt zamanına kadar kâğıt imaline devam ettiği 1509 tarihli vakfiyeden anlaşılmaktadır.*” Söz konusu vakfiye metninde ve “*temam İstanbulî kağıddır*” olarak belirtilmiştir.

(Bloom 2003:267) eserinde “XII. Yüzyıldan sonra Bizans'ta el yazmaların kâğıda kopya edilmesinin arttığını ve daha çok İspanyol ve İtalyan kâğıtlarına yazıldığını belirtir. Bu durumu 1260' da Katalan bölgesinde Konstantinopolis'e “Fransız bezi, yağ, kâğıt ve diğer ticari mallar” ihracından söz edildiğini sunar. Ayrıca Bloom XIV yüzyılda kâğıdın Bizans için başlıca yazı malzemesi olmasına rağmen XIV ve XV yüzyıllarda çöküş sürecinin başlaması ve İtalyanların kâğıt pazarına egemen olması nedeniyle kâğıt fabrikasının kurulmasının Bizans için iyi bir siyasi ve ticari karar olmayacağını ve Kâğıthane mahallesinde ilk kâğıt imalathanesinin fetihten sonra kurulduğunu belirtmiştir.

Söz konusu Kâğıthane'nin daha sonra Evliya Çelebi'nin de tavsiyesi ile 18 Receb 979' da Gazi Çavuş'a baruthaneye dönüştürülmesi için verilmiştir. Bursa sicil kayıtlarında 1486 yılında Bursa Dilimbuz deresi vadisinde de bir kâğıthane olduğu kayırlarda gösterilir (Kâğıtçı, 1936: 208,209,212,213).

Osmanlı' da 1718-1730 yılları arasında Lale Devri döneminde ilk matbaanın açılması (1727), kâğıt fabrikasının kurulması, çinicilik gibi yerli sanatlara önem verilmesi, kütüphaneler kurulması gibi faaliyetler olmuştur (Elitaş vd, 2008: 480-81). İlk matbaanın kâğıt ihtiyacını karşılamak için Yalakabad'da (Yalova) Hacı Mustafa Ağanın çiftliği uygun görülmüş ve çiftliğin alınması için Yalova naibine hüküm yazılmıştır(Kâğıtçı, 1936: 349). Yalova kâğıthanesinin emini İbrahim Müteferrika Lehistan'dan dört kâğıt ustası getirmiş ve üretilen kâğıtlar Avrupa kalitesinde “Aslan” filigran ile piyasaya Avrupa kâğıdından gibi satılmıştır. 1803'te Beykoz'da, 1844'de İzmit'te, 1846'da İzmir'de Kâğıthaneler kurulmuştur. Bu dönem kâğıt hanelerde üretilen kâğıtlar ham olduğu için daha sonradan kullanılacakları işe göre ayrılmış ve işlenerek kullanıma hazır hale getirilmiştir (Kâğıtçı, 1936: 219-221).

Hayvansal ve bitkisel tutkallar ile işlem gören bu kâğıtlar daha sonra mührlenme işlemine alınmışlardır.

Genellikle beyaz olarak alınan kâğıt, kâğıtçılar ve sanatkârlar tarafından büyük bir titizlikle üzerine yapılması düşünülen sanatsal üretime uygun bir şekilde renklendirilmiştir.

Cumhuriyet döneminde ilk kâğıt fabrikası İzmit'te 1936 yılında işletmeye açılmıştır. Bu fabrikaya 1944 yılında ikinci kâğıt selüloz fabrikası, 1945'te Klor Alkali Fabrikası ilave edilmiştir. 1954'te de üçüncü kâğıt fabrikası, 1960 yılında dördüncü, 1961'de beşinci kâğıt fabrikası kurulmuştur. Sanayinin gelişmesi ve ticari teşebbüslerin artmasıyla Türkiye bir çok alanda kullandığı kâğıdı kendi üretirken sanatçıların tercih ettiği kâğıtlar yine yurt dışından ithal edilmektedir.

Kâğıdın yapılışı ve kalite özellikleri

Tekstil artıkları (paçavralar) büyük tunç havanlarda bol su ile dövülerek yıkanır ve temizlik aşamasından sonra aynı işleme devam edilerek lapa kıvamına getirilir. Geniş bir tekneye aktarılan lapaya bol su eklenerek homojen bir karışım elde edilir. İstenen kâğıt ebatlarına uygun ince telden hazırlanmış kasnak teknede su ile yoğunluğu düşürülmüş lapaya daldırılır düzgün bir yüzey oluşması için kasnak ileri-geri ve sağa-sola sallanır ve istenilen kalınlığa ulaşıncaya kadar dek bu işlem sürer. Bu süreç esnasında telden örülmüş kasnağın üzerindeki kâğıt hamuru fazla suyunu bırakır ve beyaz zar gibi ham kâğıt oluşur. Bu ıslak kâğıt parçası keçe üzerine transfer edilir. Üst üste keçelerle beraber bir yığın haline gelinceye kadar biriktirme devam eder. Ham kâğıt henüz oldukça seyrek ve emicidir³. İyice suyunu salan ham kâğıt seyrekliği ile emiciliğinin giderilmesi için paça suyu ve şapla terbiye edilmiş suya daldırılarak tekrar kurutulur ve büyük tunç mengellerde preslenir. Satışa hazır hale gelen ham kâğıt kâğıtçılara gönderilir ve mühreleme işleminden sonra kullanıma hazır hale gelmiş olur (Arseven, 1983:897-898).

Kâğıdın en önemli özelliği yoğunluğudur. Birim hacimdeki kütle miktarı yoğunluğu ortaya koyar. Söz konusu yoğunluk kâğıdın gözeneklerini, lif sıklığını, sertliğini ve direncini belirler. Sonuçta kâğıt hamurun doğru hazırlanması kaliteli kâğıdın üretimi için gereklidir. Kâğıdın gerçek kalitesi anlayabilmek için bazı fiziksel özelliklerini bilmek gerekir. Kâğıdın gramajı, rutubeti, cobb değeri, mukavemeti, yüzey düzgünlüğü, porozite değerleri, optik özellikleri, yüzey pH değeri ve suyoludur.

³ Söz konusu dönemde dolgu malzemesi olarak gerekirse üstübeç kâğıt hamura ilave edilirdi fakat şart değildi. Paça suyu ve şap ham kâğıt işleme atölyelerinde kağıt yüzeyinin kullanılabilirliği için yapılırdı.

Gramaj değeri kâğıdın fiziksel özelliklerini doğrudan etkiler. Rutubet değeri kâğıdın yumuşaklığını veya kırılgenliğini belirlediği gibi saklanma sürecinde dayanma gücünü çevre koşullarına bağlı olarak artırır veya düşürür. Nem değerini saklayabilen ve dış nemden mümkün olan en düşük seviyede etkilenen kâğıt kalitelidir.

Cobb değeri suya direk maruz kalan kâğıdın suya direnci ve suyu bünyesine kabul ediş değeridir. Kâğıdın suyu emebilme kabiliyeti ve suya dayanıklılığı yüzey işlem sırasında dengelenerek kâğıdın yapısını bozmayacak şekilde ayarlanmalıdır. Bunun nedeni yüklenen boya ve boyama tekniği kâğıdın yapısına zarar verebilir buna bağlı olarak da kâğıdın mukavemetini düşürebilir. Kâğıt türlerinin cobb değeri farklılıklar gösterir bu durum küçük denemeler ile çözümlenmelidir. Kâğıdın cinsine göre cobb değeri ortalama 60-120 sn civarındadır.

Kâğıdın mukavemeti enine ve boyuna çekilme yoluyla kopmalara karşı dayanıklılığını niteler. Yüzeye uygulanan boyama tekniğine göre dayanıklılığın artması beklenir. Aksi durumda kâğıt- boya- uygulama tekniği uyumsuzluğu doğar ki bu durum kâğıdın ömrünü kısaltır. Yüzey düzgünlüğü yine kullanılan boya ve boyama-çizme tekniğine uygunluğu da önemlidir. Kâğıdın boyayı bünyesine alması veya yüzeyde dağılımı uygulama kriterleri açısından değerlendirilmelidir.

Porozite değerleri kâğıdın yapısal anlamda mikro gözeneklerinden hava geçirgenlik değeridir ki buda direkt olarak boya, boyama tekniği ve dayanıklılık açısından önemlidir.

Kâğıdın optik özellikleri ışığı yansıtması anlamında değerlendirilir. Yapay ya da doğal ışığın düzün ve dengeli bir biçimde emiliminden sonra yansıtılması sanat eserinin üretim ve sunum aşamasında kalitesini ortaya koyar.

pH değeri, kâğıdın içerdiği nemin asit veya baz karışımının ölçüsüdür. Bu değer kâğıdın kalıcılığı alakalı olmasına karşın uygulanan boyanın asit ve baz dengesini olumsuz yönde tetikleye bilmektedir. Rakamsal olarak değerlendirilen asit-baz dengesi 1-14 arasında değerlendirilir. Ortalaması 7 olarak alınır ki 7'den büyük değerlendirilen asitsiz kâğıt sanat eserlerinin dayanıklılığı ve korunabilmesi açısından önemlidir.

Suyolu ise kâğıdın liflerinin akışa göre dizilişidir. El yapımı kâğıtlarda akış yönü kâğıt hamurunun kasnağa alınarak sağa sola ve ya öne arkaya sallanmasıyla lifler düzenlenir. Bu işlem kâğıt kalitesi açısından oldukça önemlidir. Suyolu doğru ayarlanmayan kâğıt, özellikle murakka edilme aşamasında ve eserin sunum için düzenlenmesi sonrasında da teknik hatalara neden olur. Hamurun kasnak üzerinde doğru yani suyolu oluşturacak şekilde sallanamaması sonucunda yapılan kâğıt düzensiz ve istem dışı kıvrımlara yol açar. Üretim tekniğine bağlı olarak gelişen bu durum kâğıdın doğal ve doğal olmayan dış etmenlere karşı direncini belirler.

Kâğıt liflerinin düzensiz dağılması en çok el yapımı Hint kâğıtların da görülür. Bunun nedeni düzenli çalışan ustalar yerine tecrübesiz çocuk işçi çalıştırmalarıdır. Kore kâğıtlarında da benzer teknik sorunlar bulunmaktadır. Oldukça ustalık isteyen bu işlem en iyi Japon kâğıt ustaları tarafından yapılır ki buda Japon kâğıtlarının teknik değerlerinden biridir.

Kâğıdının kalınlığı ve ağırlığı en az yüzeyi kadar önemlidir. Hafif kâğıtlar boya tabakaları sürüldükten sonra kolaylıkla düzgün formları bozular. Kullanılacak kâğıt seçiminde ağırlık, doku ve renk tonu uygulanacak işleme ve sanatsal üretime göre değerlendirilmelidir.

Soğuk / Sıcak / Kaba preslenmiş üç çeşit suluboya kâğıdı vardır. Sıcak preslenenler pürüzsüz olur, astar ve renk katmanları için uygundur; soğuk preslenenler yarı pürüzlü bir yüzeye sahiptir ve suyu çok iyi emmektedir, ince detay çalışmaları kolayca yapılabilir; kaba preslenenler ise oldukça dokulu ve pütürlüdür. Kâğıt üzerinde beyaz boşluklar kalmakta, benekli bir etki oluşturmaktadırlar.

Su bazlı boyalarla kullanılacak kâğıtların en kalitelipleri kimyasal madde kullanılmadan ya da kullanılan kimyasalın etkisiz hale getirilmesi sonucunda beyazlatılmış bez parçalarından yapılmış el yapımı olanlardır, çok pahalıdır. Sulu boya türü çalışmalar için en uygun kâğıtlardan biri de Japon pirinç kâğıtlarıdır, oldukça hassas ve emicidirler.

Bilinen en iyi kâğıtlardan biri yine Kyoto kenti yakınlarında Kurodani' de (kâğıt yapımı ile ünlü bir dağ köyü) saf ipek kâğıttır. Oldukça pahalı olan saf ipek kâğıdı günümüzde de imparatorluk ve aristokrat sınıf için tek bir atölyede yapılmaya devam etmektedir. Diğer bir kaliteli el yapımı kâğıt ise "washi" kâğıdıdır. Japonya 610 yılında Çin yöntemleri ile mürekkep ve kâğıt yapmayı, Koreli Budist rahip, Doncho tarafından öğrenmiştir. Çin tarzı kâğıt çok kırılğan olduğu için araştırmalar sonucunda Kozo (dut), kenevir elyaf kırılğan olmayan kâğıdın yapımı için uygun bulunmuştur. Ülke genelinde üretimine başlanan kâğıt, yapım teknikleri bakımından kendine özgü bir süreç geçirmiş Japon kültürün bir parçası haline dönüşerek **washi** kâğıdı kimliğine kavuşmuştur. Kozo ve kenevir üretim şartların zorluğu neticesinde taleplerin çeşitliliği üretimi zorlaştırmıştır. Meiji döneminde (19. yüzyıl) sırasında kâğıt talebi büyük ölçüde artmıştır. Bu sırada endüstrileşen batı kâğıdı el yapımı kâğıdı üretim ve maliyet aşamasında sıkıntıya sokmuştur. Japon kültürünün parçası olan washi kâğıdı dayanıklı ve esnek yapısı dolayısı ile oyuncak, fanlar ve giysiler gibi günlük malzemeleri üretiminde, (Budizm ve Şinto) özel dini amaçlar için kullanılmakta, evrensel olarak tanınan fonksiyonu (yazı-resim) ve geleneksel mimari için olarak hala kullanılmaktadır. Uluslararası sergiler, gösteriler ve atölye çalışmaları sayesinde, Japon el yapımı kâğıt görsel ve dokunsal duylara hitap eden bir ifade aracı olarak çok yönlülük, güzellik ve güç için yeniden değer kazanmaya başlamıştır (<http://www.hiromipaper>).

com/hpi_about_washi.htm).

SONUÇ

İcadından İslam dünyasına dahil olduğu sürece kadar sadece devlet adamların ve sınırlı sayıda sanatkârın kullanabildiği kağıt, oldukça gizemli bir materyal olmuştur. Bunun sebepleri arasında Çin'in kâğıt yapımına dair sırları yaklaşık 600-700 yıl saklı tutmasının ve hali hazırda kullanılan papirüs ve parşömenin kalıcılığına olan inancın etkileri büyüktür. Devlet kayıtlarının ve belge niteliği taşıyan sanatsal üretimin emek, maliyet ve kıymet bağlamında kalıcılığı özel ilgi ve hassasiyet gerektirmekteydi. Kâğıdın gelişimi İslam dünyasına girmesine kadar oldukça yavaştır ancak Semerkant ve Bağdat' ta kurulan imalathanelerin sayesinde bu “sır” diğer medeniyetler tarafından da büyük bir merakla, hızlı bir şekilde benimsenmiş, sosyal hayatın vazgeçilmez öğeleri arasına girmiştir. Bu durum karşısında sanatçılar ve zanaatkârlar, kâğıdın sunduğu tüm olanaklardan yararlanmaya başlamışlardır.

Kâğıt XII. Yüzyıldan sonra birçok İslam ülkesinde sanatta daha da büyük rol oynamaya başlamış, özellikle resimli el yazması eserlerin sayısı hızla artmıştır. Zanaatkârlarında kâğıt üzerine çizilmiş tasarımları hem referans hem de farklı konumlara aktarmak için kullandıkları saptanmıştır (Bloom, 2003: 236)

Teknolojin gelişim süreci ucuz ve hızlı elde edilebilir kâğıt gereksinimi doğurmuştur. Ancak sanayileşmiş kâğıt üretimi beraberinde farklı sorunları da ortaya koymuştur. Bu kâğıdın üretimi ve sonrası doğa için çeşitli zararlar vermekle kalmayıp, hamurun ağartılması için kullanılan asit ve türevleri kâğıdın dayanıklılığını ortadan kaldırırken dış etkilerden hızlı bir şekilde zarar görmesine neden olmaktadır.

Geleneksel tekniklerle üretilen el yapımı kâğıt, sanat eserinin doğal ve doğal olmayan koşullara karşı direncini artırarak fiziksel varlığını korumaktadır. Tabiata zarar vermeden yapılabilmesi ve içeriğindeki doğal liflerin dokusu bilinçli sanatçı ve sanatseverler tarafından tercih edilmesi sanat eserinin gerçek değerini bulmasını kolaylaştırır.

Günümüzde sayıları sürekli artan profesyonel düzeyde el yapımı kâğıt üretim tesisi bulunmaktadır. Bu durum talebin fazlalığını ortaya koyarken ülke ekonomilerine de ciddi girdiler sağladığı gerçektir. Ülkemizde de bu yönde alt yapı çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir.

Tablo 1. Bazı el yapımı kâğıt üretimi yapan kuruluşlar <http://magazine.handpapermaking.org/web-only/StudioAccess.htm>, (14.03.2012); <http://kougeihin.jp/en/crafts/introduction/paper>,(14.03.2012).

	İşletme Adı	Ülke
1	Applied Arts, School of Visual Arts	ABD
2	Art and Orchids	ABD
3	Book Arts Studio, University of Maine at Machias	ABD
4	Brodsky Center for Innovative Print and Paper	ABD
5	Carriage House Paper	ABD
6	Cave Paper	ABD
7	Center for Contemporary Printmaking	ABD
8	Chester Creek Press	ABD
9	Columbia College Chicago Center for Book and Paper Arts	ABD
10	Desert Paper, Book & Wax	ABD
11	Dieu Donné Papermill	ABD
12	Dobbin Mill	ABD
13	Donkey Mill Art Center	ABD
14	Enlightened Papers	ABD
15	Franklin Avenue Studio	ABD
	Genesee Center for the Arts and Education, Printing and	
16	Book Arts	ABD
17	Green Door Studio	ABD
18	Haystack Mountain School of Crafts	ABD
19	Hook Pottery Paper	ABD
20	Icosa Studio and Papermill	ABD
21	Inter-Ocean Curiosity Studio	ABD
22	Kathy Baxter Handmade Paper Studio	ABD
23	Liberty Paper Mill	ABD
24	MacGregor Handmade Paper	ABD
25	Magnolia Editions	ABD
26	Minnesota Center for Book Arts	ABD

27	Oblation Papers and Press	ABD
28	Out of Hand Papermaking Studio	ABD
29	Paper Circle	ABD
30	Penland School of Crafts	ABD
31	Peter Papermaker	ABD
32	Picante Paper Studio	ABD
33	Pinecroft Studio	ABD
34	Pyramid Atlantic	ABD
35	Seastone Papers	ABD
36	Terrapin Paper Mill	ABD
37	The Colorado Centre for HANDMADE Paper	ABD
38	Tidewater Studio	ABD
39	Two Rivers Paper	ABD
40	Vinzani Handmade Paper	ABD
41	Wake Robin Papers	ABD
42	White Oak Studio & Gallery	ABD
43	Women's Studio Workshop	ABD
44	Homburger Paper Manufactory	Almanya
45	Paperstudio John Gerard	Almanya
46	PapierWerkstatt Doris Brinkmann-Herz	Almanya
47	Werkstatt für Papier	Almanya
48	El Molino del Manzano	Arjantin
49	Creative Paper Tasmania	Avustralya
50	Hands on Paper	Avustralya
51	Heron Studio	Avustralya
52	Joanna Gair Fine Paper	Avustralya
53	The Paper Shed of the Noosa Shire Arts & Crafts Assoc.	Avustralya
54	Papieratelier Zehnder Böckle	Avusturya
55	PapierWespe	Avusturya
56	Schneiderhaeusl	Avusturya
57	Adagio Artworks	Bahamalar
58	Pandayan PAPEL: Likhang Kamay	Filipinler

59	Porvoo Paper Art Studio	Fillandiya
60	APW	Fransa
61	Jenny Pinto Handpaper Design Studio	Hindistan
62	Joanne B Kaar Paperworks	İngiltere
63	Morley College	İngiltere
64	Paper Mill Museum of Capellades	İspanya
65	Ein Hod Artists' Village	İsrail
66	Queen Esther's Paper Studio	İsrail
67	Tut Nayar	İsrail
68	AUTELCO Production	İsveç
69	Atelierhaus Arlesheim	İsviçre
70	ORMA	İtalya
71	Kamikoya	Japonya
72	Mino Paper (Gifu)	Japonya
73	Etchu Paper (Toyama)	Japonya
74	Echizen Paper (Fukui)	Japonya
75	Inshu Paper (Tottori)	Japonya
76	Sekishu Paper (Shimane)	Japonya
77	Awa Paper (Tokushima)	Japonya
78	Ozu Paper (Ehime)	Japonya
79	Tosa Paper (Kochi)	Japonya
80	The Hall of Awa Japanese Handmade Paper	Japonya
81	Expressive PaperArt-Collette Broeders	Kanada
82	FlaxHemp PaperWorks & Press	Kanada
83	Kozo Studio/Gallery	Kanada
84	Papertrail Handmade Paper & Book Arts	Kanada
85	The Banff Centre	Kanada
86	Paperworld Nepal	Nepal
87	Warm Heart Art Tanzania (WHAT)	Tazmanya
88	Prussian Blue	Yeni Zelanda

Bu gün tüm uygar toplumlar geçmişten gelen kültürel birikimlerini, geleceğe bırakmaya çalıştıkları yeni kültür varlıkları ile milli kimliklerini koruyacaklarını çok iyi bilmektedirler. Sanatçılar eserlerinin icrasında geçmişten aldıkları değerleri geleceğe kalıcı bir şekilde aktarma çabası ile dâhil oldukları kültürel seviyeyi nitelerler. Sanatçı yapıtını ortaya koyarken sosyokültürel birikime, kullandığı malzemenin bilgisine hâkim ve geliştirici olmalıdır. Bu edinimler sanat üretimin kalıcılığı ile sanatçı ve sanat eserinin toplumsal görevlerini yetkin bir şekilde sağlayacaktır. Geleneksel el yapımı kâğıttaki zahmet, tutku ve geçmişin birikimleri sanatçıyı üretim sürecinde olumlu yönde tetikleyerek sanatsal üretiminin ona sunduğu hazzı büyütmektedir.

KAYNAKÇA

ARSEVEN, Celâl Esad Sanat Ansiklopedisi C.III. Basım, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1983.

BLOOM, Jonathan M., Kâğıda işlenen Uygarlık: Kağıdın Tarihi ve İslam Dünyasına Etkisi, Kitap Yayınevi, Çev. Zülal Kılıç, İstanbul, 2003.

ELİTAŞ, Cemal, vd, Osmanlı İmparatorluğunda 500Yıl Boyunca Kullanılan Muhasebe Yöntemi: Merdiven Yönetimi, T.C.Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2008/377, Ankara, 2008.

HUNTER, Dard, PAPERMAKING: The Historyand Teehnique of an Aneient Craft, Dover Publications, Inc. ISBN 0-486-23619-6 New York, 1978.

KAĞITÇI, Mehmed Ali, Kağıtçılık Tarihçesi, Kader Basımevi, İstanbul,1936.

Montclair State Universty., Pub.<http://csam.montclair.edu/njsoc/sessions/papermaking.pdf>” (22.02.2012)

HUNKE, Singrid, Allahs Sonne Über dem Abendland (Avrupa'nın Üzerine Doğan İslâm Güneşi) (Çev. Servet Sezgin). Bedir Yay. İstanbul,1997. (<http://www.egitim.aku.edu.tr/avrupaislam.pdf>), (20.02.2012)

TEKİN Şinasi, Eski Türklerde Yazı, Kağıt, Kitap ve Kağıt Damgaları, Haz. R. Tûba Çavdar Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti., İstanbul, 1993.

<http://kougeihin.jp/en/crafts/introduction/paper>,(21.02.2012)

<http://magazine.handpapermaking.org/web-only/StudioAccess.htm>, (22.02.2012)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kağıt>,(05.03.2012)

http://www.hiromipaper.com/hpi_about_washi.htm, (14.03.2012)

<http://www.oib.gov.tr/portfoy/seka.htm>,(05.03.2012)

GÖRSEL KAYNAKLAR

Resim 1. TEKİN Şinasi, Eski Türklerde Yazı, Kağıt, Kitap ve Kağıt Damgaları, Haz. R. Tüba Çavdar Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti., İstanbul, 1993, s. 23